

praecepto, unum Sacrum audiens satisfacias obligationi tum festo, tum Dominicae diei inhaerenti, quia utraque obligatio fertur ex eodem motivo seu ad eundem finem illum unum diem religiose sanctificandi.

9. Si vero sine temporis determinatione voveris jejunium vel pro sacramentali poenitentia jejunii obligationem contraxeris, non possis haec simul cum jejunio ecclesiasticae vigiliae conjungere; sed ter jejunare debeas, alios dies eligens (v. VI).

Ob intentionem tamen ex ordinariis contingentibus praesumptam, quam confessarius habere censetur, qui quovis die per mensem imposuit Sacrum, non tenearis diebus Dominicis vel festis bis Sacro interesse; sed confessarius censetur illis diebus ipsum illud Sacrum, quod ex praecepto ecclesiastico audire debeas, simul pro poenitentia injunxisse, nisi aliud declaravit: at eum, qui omiserit, duplex peccatum committere, alibi dicitur. Contra qui ex poenitentia sibi injuncta plura Sacra audire debet, ea non potest simul absolvere, sed *successive*; id enim confessarius, nisi contrarium declaravit, intendisse omnino praesumitur, ut videlicet longius tempus poenitens servitio divino impendat. Cf. Gury n. 107, Mazzotta l. c. q. 2 cap. 3.

10. Jejunii obligatio lege ecclesiastica imposita, praeceptum divini officii recitandi vel Sacri audiendi cum tempore praefixo, sive legi satisfactum fuerit, sive non, expirat. — Lex confitendi quotannis, vel tempore Paschali sacram Communionem sumendi, elapso tempore non censetur plane exspirare (v. VII).

Caput IV.

De legis ejusque obligationis cessatione.

Articulus I.

De excusatione a lege.

155 Quae hucusque dicta sunt, legis obligationem ejusque extensionem in se sumptam explicant. Quo melius autem obligationum ambitus et limes cognoscatur, etiam ad rationes temporis et diversae subditorum conditionis attendendum est. Non raro enim fit, ut propter illas obligationis modificetur, atque adeo auferatur. Ut igitur quae causae a legis obligatione excusent, recte judicetur, quaedam principia generalia statuenda sunt.

I. Obligatio legis affirmativae, maxime humanae, generatim non urget cum incommodo vel damno gravi, quamquam pro rei praeceptae diversa gravitate illud incommodum, ut excuset, etiam minus magisque grave esse debet. Elbel n. 298, S. Alph. n. 175 cum Busenb., Reuter l. c. n. 189 etc.

II. Attamen etiam cum gravi, imo extremo incommodo legis obligatio urget,

1. si in *damno communi* avertendo privatum bonum etiam summum negligi necesse est, aut etiam in *supremo damno spirituali* particularis hominis, qui aliter seipsum salvare nequit;

2. si legis laesio *in damnum vel odium religionis* vergit, vel si in *contemptum auctoritatis* alter me ad laedendam legem impellere velit;
3. si cum legis observatione *communiter* magnum incommodum conjungitur, neque legis injustitia satis probabiliter demonstratur: nimirum tunc legi standum est. V. ib.

III. Id praeterea caveri debet in quavis lege, ne quis, subditus legis manens, sibi ipse sine excusante causa tale impedimentum creet, propter quod aut nullatenus aut cum gravi tantum incommodo legem implere possit. Nam in impossibilitate sive omnimoda sive morali late sumpta constitutus non peccat quidem, si non observat legem; at quando praevidens ejusmodi impedimentum induxit sine causa excusante, peccatum commisit. V. imprimis Reuter n. 197—200, Mazzotta l. c. q. 2 c. 4.

IV. Contra nemo impeditur, quominus particulari alicui Superiori, si possit, se subtrahat exeundo ex ejus territorio; quo fit, ut legis subiectum esse desinat. Imo etsi intentione ejus legi non amplius subjacendi ad id impellatur, haec voluntas per se peccaminosa nondum est. Cf. S. Alph. l. 1 n. 152, Scav. t. I n. 215 (ed. 9).

Explicatio. Ad I. observa: 1. Ratio primi asserti ex iis petitur, 156 quae de actibus heroicis ut legis objecto dicta sunt. Nam lex humana non debet ultra necessitatem vires subditorum nimis adstringere, sed fragilitatis humanae rationem habere. Et revera, si ad objectum legis, quod in se spectatum adeo difficile et grave non est, propter circumstantias grave incommodum accedit, objectum totale, quod tunc injungeretur, valde mutatum auctumque esset. At mutatione notabili facta non jam illa obligatio est, quam legislator imponere sibi proposuit. — Quae ultima ratio aliquando in ipsis legibus positivo-divinis valet, ita ut aut propter tantam objecti mutationem aut propter quandam legum collisionem prudenter judicari possit, Deum nolle eousque legem suam extendere. At certe non temere, sed considerate omnino in hac re procedendum est, ut suis locis notabitur.

2. Quam grave incommodum adesse debeat, quo a lege in particulari casu excuser, melius in singulis legibus inquiritur. Pro generali quadam norma haec esse potest:

Quo gravior est 1. sequela mala, quam legis laesio secum trahit; 2. quo gravior est res praecepta in se; 3. quo gravior seu nobilior est proxima origo seu auctoritas, quae legem imposuit: eo gravior causa esse debet, quae ad excusationem sufficere censeatur. — Quare ceteris paribus gravior causa requiritur, ut in divina lege, quam ut in humana lege adsit excusatio.

Ad II.: Rationem secundi asserti ex iis, quae de objecto legis actibusque heroicis dicta sunt, per se planam habes.

In III. principio tangitur quaestio satis difficilis, num et ex qua ratione 157 liceat apponere causam, quae a lege implenda impediatur.

1. regula: Nunquam licet ex intentione non implendae legis impedimentum ponere.

Nam lex, quae sui impletionem exigit, etiam postulat, ut adhibeantur media necessaria. At si media necessaria adhibenda seu impedimenta auferenda sunt, a fortiori non licet ea voluntate, ne lex impleatur, impedimenta ponere. — Exeipe, nisi forte impedimentum illud consistit in suscipienda actione, quae longe majoris momenti sit et in quam juste legem leviolem transmutare me posse suppono: ut, si quis et ex aliis et ex ea quoque causa, ne jejuna debeat, se addicat laborioso servitio aegrotorum tempore contagionis curandorum.

2. regula: Non licet sine justa causa impedimentum legis implendae ponere, ne indirecte quidem, seu cum sola praevisione, etsi sine intentione (v. Reuter n. 197, Gury I n. 110), saltem quum legis obligatio jam urget, aut moraliter jam instat tempus obligationis.

Ratio eadem est atque in prima regula.

3. regula: Licet vero impedimentum ponere indirecte 1) sine speciali causa, si tempus obligationis nondum prope est; 2) semper cum causa relative gravi.

Ratio hujus *posterioris 2ae* exceptionis est, quia, ut supra expositum est, grave incommodum seu causa relative gravis excusat. Ratio *prioris* exceptionis est communis interpretatio mentis legislatoris, quod sc. noluerit ad tantum incommodum tantamque libertatis restrictionem subditos adstringere, ut considerare debeant, num forte actione sua postea legi cuidam impedimentum creetur. Sicut enim communiter leges tantum requirunt, ut media ordinaria et cum ordinaria diligentia ad legem implendam adhibeantur, ita non videntur tanto rigore postulare, ut aliquis ab actione quapiam absteat, quae post longius tempus legis impletionem impeditura sit.

158 Quamquam autem haec generalis regula ab omnibus tenetur, tamen in ea applicanda non omnes idem sentiunt. Nec mirum; quo gravioris enim momenti lex est, eo major diligentia ad eam implendam necessaria est, atque ideo etiam major cura, ne voluntarie mihi impedimentum excitem: quae omnia prudentiae normam dijudicanda sunt.

Exempla rem declarabunt: Praecepta seu leges, quorum obligatio saepe recurrit, ut jejunium, abstinentia, assistentia Missae sacrificio, tum tantum prohibent, quominus impedimentum indirecte ponatur sine justa causa, quando jam fere instat dies obligationis, summum pridie tempore pomeridiano. — Quare qui feria VI., imo etiam Sabbato mane, iter suscipiat, praevidens, se die Dominica Sacro interesse non posse, quamquam, si nullam causam habet, laudandus non est, tamen legis audiendi Sacri violatae non est reus. Si vero dies Dominica prope sit, maxime versus Sabbati noctem, vel si dies Dominica jam inceperit, nemini licet sine justa causa, et quo propius instat tempus, eo etiam graviori, seipsum in talem impossibilitatem conjicere. Suarez *de peccatis* d. 3. sect. 4 n. 10, Lacroix l. 1 n. 791 — 793 et l. 3 p. 2. c. 1334 cum Bonacina, Dicast. etc.; Gobat *Quinar.* tr. 5 cap. 27. (maxime sect. 5).

Idem fere dicitur de eo, cui intemperantia causa sit, ne postea possit jejuna de vel Sacrum audire.

Neque censent, aliquem vi legis audiendi Sacri teneri, ut procuret solutionem a censura, liberationem e carcere etc., si incarceratus Missae assistere nequit, nisi forte *dii* vel ex industria, ne Sacro intersit, haec negligat,

Attamen teneri aliquem, vincula illa seu impedimenta remove ratione praecepti Communionis Paschalis; cui praecepto etiam aliquot diebus antequam tempus legis urgeat, non liceat impedimentum ponere, nisi satis gravis causa adfuerit. Cf. S. Alph. n. 152; vide etiam *infra* vol. II. n. 892.

Ad IV. Similiter plerumque non peccatur, quando aliquis ex intentione legis obligationem evadendi peregre abiit in locum, pro quo legitime dispensatio quaedam concessa est. Nam quamquam talis agendi ratio laudabilis non est, tamen qui ita agit, utitur jure suo se illi communitati ad tempus conjungendi, quae a legislatore relaxationem accepit.

Ab hac regula duplicem exceptionem in legibus ecclesiasticis existere expressa voluntate S. Pontificum factam: 1. quoad absolutionem a peccatis reservatis; 2. quoad matrimoniale impedimentum clandestinitatis, jam supra habes cap. III art. 3 § 3 *de peregrinis*, n. 141.

Articulus II.

De dispensatione.

Lex stabilis quidem norma dicitur, sed non adeo stabilis et inflexibilis, ut nullam patiatur exceptionem. Imo normam adeo uniformem statuere ne ab initio quidem legislatorem intendisse, ex praecedenti paragrapho patet.

Verum legislatoris est, sicut totam multitudinem lege sua ligare, ita etiam, aliquos si qua causa est a reliquis secernendi, iis obligationem remittere, non solum quando excusans ratio adest, sed etiam ex aliis rationibus, quae subditum per se a lege non eximant.

Habet igitur *dispensatio* hoc cum excusatione commune, quod utraque, *manente lege*, obligationem *proximam* aufert vel suspendit: ita vero differt ab excusatione, ut haec a Superioris voluntate primitus in lege condenda habita repetatur, illa hujus voluntatis primitus habitae quaedam retractatio sit, quam Superior postea facit; insuper dispensatio obligationem proximam *permanentem* suspendere *potest*, excusatio vero in singulis tantum difficultatibus effectum suum sortitur.

Aliis vero modis obligatio exstingui potest, *lege ipsa* — non tantum ejus obligatione — *cessante*, videlicet abrogatione vel derogatione, aut cessatione ab intrinseco. Ne quis autem putet, parum interesse, utrum, si obligatio cessaverit, lex maneat, necne; hoc statim explicandi causa addidisse juvat: si lex cessavit, ut iterum incipiat obligare, nova promulgatione opus est; sin lege manente, ab ejus observantia dispensatum est, nova promulgatio nequaquam requiritur, ut lex denuo obligare incipiat, sed tantum dispensationem utcumque corrumpere oportet.

Ut plenior fiat de dispensatione tractatio, diversis paragraphis quaeremus: 1. Quis in quibus legibus dispensare possit. 2. Quae sint causae dispensandi. 3. Quo sensu dispensationem interpretari debeamus. 4. Quomodo dispensatio cesset. Cf. praeter scriptores *infra* citandos Mazzotta totam disp. 4. *de legibus*.